

MAKTABGACHA TA'LIMDA VARIATIV YONDASHUV ASOSIDA INNAVATSIYALAR YARATISH

Mirzakarimova Nilufar
Ro'ziboyeva Zarnigor

ANNOTATSIYA

Ushbu maqolada maktabgacha bo'lgan ta'limda variativ yondashuv, maktabgacha ta'limni o'qitish texnologiyalari va loyihalashtirish va ta'lim sohasidagi uzluksiz ta'lim tizmi haqida to'liq so'z yuritiladi.

Kalit so'zlar: pedagogik tizim, pedagogik tizimda yangiliklar kiritish, texnolog, variativ yondashuv, innovatsion strategiya modeli.

Maktabgacha bo'lgan yoshlarni ta'lim tizmini uzluksiz ta'lim sohasining dastlabki bo'g'ini hisoblanadi. U har tomondan baquvvat va barkamol shaxs tarbiyalash va o'stirish ya'ni, maktabgacha bo'lgan ta'limga tayyorlashda asosiy ahamiyat kasb etadi. Dastlabki, mustaqillik yillarida mamlakatimizda ta'lim sohasi va sog'lom kelajakni o'stirish mamlakat jarayonining poydevor tizimlari jarayoniga ko'tarildi. Ammo, o'tkazilinish kelingan ma'lumotlar maktabgacha ta'lim tizimida yuritilinish kelinayotgan ishlarining foydasi va natijasi yetarli darajada yuqori emasligi ko'rsatib turmoqda. Shuningdek, oxirgi yigirma yil davomida mamlakat tasarrufidagi maktabgacha ta'lim muassasalari jami 45% dan ortiqroq kamaygan bo'lib, hozirgi kunda mamlakat atrofida yoshlarning maktabgacha ta'lim bilan o'rab olinishi 30% ni tashkil etadi. Jumladan, maktabgacha ta'lim muassasalarining pedagogik texnologiyalari tizimi rivojlangan talablarga javob bera olmaydi. Maktabgacha ta'lim sohasida variativ yondashuv dasturlari tadbqiq etilmagan, yoshlarni maktabga tayyorlash sohasi bo'yicha innovatsion strategiya modellari yetarli darajada takomillashmagan shuningdek, rivojlangan davlatlar kabi ijtimoiy takomillashish, atrofda ijtimoiy muhit bilan tanishuvga boshqarilgan asosiy mamlakat ta'lim standartlari tavsiya etilmagan.

Mamlakat maktabgacha ta'lim muassasalarida ish yuritayotgan pedagogik mutaxassisning ayrimlari o'rta maxsus mamlakat ta'lim axbarotiga ega bo'lib, yoshlarni maktab ta'lim darajasigacha o'qitish imkoniyatini bermaydi. Albatta bulardan tashqari maktab ta'lim sifati monitoringini olib borish tashkiliy hamda tuzilmaviy tomondan nazarga olinmaganligi sababli, maktabgacha ta'lim muassasalaridagi ta'lim tizim jarayonini sifatining va foydaliligini baholash rivojlangan davlat ta'lim tizmi talablariga mutlaqo javob bermaydi. Chet mamlakatlar

rivojlangan tajribasining tahlil natijasi rivojlangan maktabgacha ta'lim muassasalarida maktabgacha bo'lgan yoshdagi bolalarni takomillashtirish uchun shart-sharoitarni paydo qilishga tomon boshqarilgi bialn aniqlanib, yoshlarning yaxshi iqtisodiylashuvi sharoitlarni ko'rsatish, bolaning har qaysi tomondan insonga doir madaniy-huquqiy va bilim tomondan takomillashuvi, maktabgacha yoshga oid ish turlari doirasida faolligi va ijobiy mahoratlari takomillashuviga, suhbatga oid yuqori ysohdagilar va tengqurlari bilan ijtimoiy sheriklik qilish sharoitlarini yaratishga qaratilgan. Ushbu muhitda innovatsion strategiya modeli faollik yuqori bilimning ham ma'no hamda ijtimoiy tashkiliy tomondan takror ishlab chiqish bilan uzviy bog'liqdir. Ushbu tizimlarning muhim qismi bo'lib so'nggi uch, o'n yillikda rivojlanuvchi ta'lim mazmuning zudlik bilan ishalb chqilishidan tashkil topadi. Aniqki, didaktik materialining asosini o'rgatish va o'qitish ta'lim ma'nosini tadbiq etadi. Bunda qatnashayotgan 3 ta komponent o'zaro ushbu uzviy aloqada bo'ladiki, bulardan bir-birini diqqatdan e'tiborga qoldirmasligimiz kerak. Chunki, faoliyatni o'qitish va o'rgatishdan boshlasak odatiy ravishda bir savol tug'iladi: asosan nimani va qanday ma'noda o'quv ishlar pedagogik materialini o'rgatmoqchisiz va uni o'rganmoqchisiz? O'qitish, o'rganish ham, o'rgatish ham muhim maqsadga boshqarilgan bilim va so'nggi natija jarayoni mevasi bo'lmish o'quv-ta'lim ma'nosiga uzviy bog'liq.

Turli xil ma'no uni takomillashtirishning o'ziga xos uslublari bilan tubdan farq qiladi va shuning uchun, o'rganishning qanday xususiyatiga ega bo'lishi uning ma'no-mazmuniga uzviy bog'liq, albatta, bu esa o'rganishni paydo qiluvchi o'rgatuvchiga bog'liq. Mana shunday qilib, didaktik tafakkur aslida, o'ranish, ta'lim tizmining ma'nosining har doimgi tizimlari, o'rgatish, mana shu aloqa madaniyatini qidirish, topish kerakdir. Ta'lim sohasidagi xushxabarlar joylash va boshqarish muammosini o'qishga kirishishdan avval "Pedagogik sohada yangililar joylash" va "Pedagogik soha" so'zini bilb olaylik. Pedagogik jarayonni o'rganganmizki, u pedagogik tizim yordamida yo'lga qo'yiladi. Aslida, pedagogik tizim- bu paydo qiluvchilarning jamlashtirilgan muassasa hisoblanib, ular har xil yangiliklarda ham doimligicha qoladi. Mabodo yangilik kiritishda qandaydir belgilangan chegaradan ortib ketsa, ushbu tizmi barbod bo'ladi va ushbu tizmining o'rniga yangi o'zgacha boshqa xususiyatdagi tizmi paydo bo'ladi.

Pedagogik tizim-ko'pgina elementlarning yuqori darajada baquvvat tashkiliy tizmidir. Ushbu variativ yondashuvda pedagogik tizim asosiy maqsad sifatida qo'yilgan erishishni mustahkamlaydigan baquvvat texnologik bir tashkiliy kompleks bo'ladi. Shuni ham eslatib o'tish kerakki, pedagogik tizim doimo ham texnologiya hisoblanadi va mana shu xususiyati bilan pedagogik tizmining umumiy tarkibiy qismlari istalgan "to'plamidan" ajratib olish juda ham osondir. Texnologiya esa-bu aniq tashkiliy savolga amal qiluvchi sharoitlarni sohaning ichki tizimidir. Shuning bilan birga

masalani yechish jarayonining o'zida ham, texnologiya aniq bir bir tizim hamda voqealarga suyanadi. Aniq tizimlar yutuq ma'nosining tahlili sifatida ishlatiladi, qiziqarli voqealar jarayonlari esa yangicha masala va uslub manbaalari yordamida ish yuritiladi. Ta'lim texnologiyalarni rejalashtirish mezoni "tajribalarni jamlashtirishdan" farqli ravishda "mumkin emas" tahlilini bermaydi. Ushbu texnolog uchun u faqatgina vaqt jami xarajatlar va vaqt muammosidir. Texnolog uchun u faqat aniq, ko'rib chiqilgan, tasdiqlangan, gumon qilinmaydigan g'oyalarga asoslanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI: (REFERENCES)

- 1.Yo'ldoshev J. "Ta'lim yangilanish yo'lida" T.: O'qituvchi. 2000.
- 2.Ishmuxamedov.R.J. va boshqalar "Ta'limda innovatsion texnologiyalar", T.:Iste'dod. 2008.
- 3.Tolipov O'.Usmonboeva M. Maktabgacha ta'limda pedagogik texnologiyalarning tadbqiqiy asoslari. T.: "Fan". 2006.
- 4.Madumarov T. Kamoliddinov M. Innovatsion pedagogik texnologiya asoslari va va uni ta'lim-tarbiya jarayonida qo'llash. T.: "Talqin", 2012.
- 5.Ta'lim samaradorligini oshirish yo'llari. Osiyo taraqqiyoti banki o'rta maxsus, kasb-hunar ta'limini rivojlantirish loyihas. Toshkent-2002.